

Tourette ja kiihtyneisyys

ASIAKAS APTEEKISSA

Kirjoittajat: Pipsa Himanen, Salla Hänninen
ja Viivi Kaanaa

20-vuotias nainen tulee apteekkiin hakemaan haloperidolia Touretten syndrooman hoitoon ja ibuprofeenia kuukautiskipuihin. Hänellä on lääkemääräys Serenase 1 mg tableteille annostusohjeella yksi tabletti vuorokaudessa sekä Burana 600 mg tableteille annostusohjeella yksi tabletti 3–4 kertaa vuorokaudessa. Keskusteltaessa käy ilmi, että asiakas on kokenut muutaman viikon ajan kiihtyneisyyden tunnetta, ja hän miettii, onko kyseessä uusi tic-oire.

GETTY IMAGES

Motoriset tic-oireet ovat lihasten pakonomaisia liikkeitä.

Touretten syndrooma on neuropsykiatrinen oireyhtymä, joka alkaa lapsuudessa, yleensä 4–6 vuoden iässä. Esiintyvyys pojilla on yksi prosentti ja tytöillä 0,3 prosenttia. Oireet helpottuvat usein aikuisiässä, mutta 10–20 prosentilla sairastuneista on aikuisenakin häiritseviä oireita. Touretten syndrooma on alidiagnosoitu oireyhtymä. Se diagnosoidaan potilaan oirekuvan ja historian perusteella. On yleistä, että potilaalla on Touretten lisäksi myös aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD) tai pakko-oireinen häiriö (OCD).

Tic-oireita edeltää ennakkotunne. Motoriset tic-oireet ovat lihasten pakonomaisia liikkeitä. Äänellisiin tic-oireisiin kuuluu erilaisten äänien pitämistä. Joillakin esiintyy myös kiroilua. Kognitiiviset tic-oireet ilmenevät tahattomina ajatuksina. Touretten syndroomaa sairastavat voivat käyttäytyä impulsiivisesti.

Käyttäytymisterapia on keskeinen tic-oireiden hoitomuoto, ja sitä tehdään kahdella eri menetelmällä. Tavankääntämismenetelmässä opetellaan uusi tapa reagoida ennakkotunteeseen. Altistusreaktionestoterapiassa yritetään katkaista tic-oireen ja ennakkotunteen yhteys. Vaikeita tic-oireita voidaan hoitaa myös aivojen syvästimulaatiolla.

Tic-oireita kannattaa hoitaa, jos ne hankaloittavat potilaan elämää. Lääkehoito toteutetaan yksilöllisesti ja YGTSS-lomake (Yale Global Tic Severity Scale) tukee lääkivasteen seurantaan. Lomake on myös yleisin diagnosoinnin apuväline.

”TIC-OIREIDEN HOITOSSA ENITEN NÄYTTÖÄ ON PSYKOOSILÄÄKKEISTÄ.”

”HALOPERIDOLIA KÄYTETTÄESSÄ TULEE TARKKAILLA VAKAVIEN HAITTAVAIKUTUSTEN ILMAANTUMISTA.”

Tic-oireiden hoidossa eniten näyttöä on psykoosilääkkeistä. Oireiden hoitoon voidaan käyttää haloperidolia (Serenase). Lääke vaikuttaa salpaamalla keskushermoston dopamiinireseptoreita, mikä aiheuttaa psykomotorista sedaatiota. Valmisteita on saatavilla tabletteina, injektionesteinä ja oraalisuspensiona. Alle 1 mg:n annokset tulee ottaa oraalisuspensiona.

Haloperidolilla voi olla monenlaisia haittavaikutuksia. Yleisimpiä ovat kiihtyneisyys, univaikeudet, päänsärky, mielen terveysongelmat, huimaus, näköhäiriöt, pahoinvointi ja painon muutokset.

Naisilla myös kuukautishäiriöt ovat mahdollisia haittavaikutuksia. Haloperidolia käytettäessä tulee tarkkailla vakavien haittavaikutusten ilmaantumista. Sitä ei saa käyttää rytmihäiriö-, masennus-, psykoosi-, bakteeri-infektio-, malaria-, pahoinvointi- ja syöpälääkkeiden kanssa. Muista käytössä olevista lääkkeistä tulee kertoa lääkärille.

Muista hoitovaihtoehdoista klonidiinia voidaan käyttää tic-oireiden hoitoon, jos potilaalla on myös ADHD. Se aiheuttaa verenpaineen laskua, minkä takia verenpainetta pitää seurata. Motorisia tic-oireita voidaan lievittää botuliini-injektioilla. Botuliinia voidaan laittaa äänihuu-liin, jolloin ääni käheytyy ja kovaääniset tic-oireet lievenevät.

Ibuprofeeni (esim. Burana, Ibumax) on tulehduskipulääke, joka vähentää prostaglandiinin tuotantoa. Ibuprofeenia saa tablettina, kapselina, geelinä, jauheena ja injektionesteinä. Yleisiä haittavaikutuksia ovat ruoansulatuselimestön haitat. Kuukautiskivun hoidossa ibuprofeenia suositellaan otettavan 400–600 mg kolme kertaa vuorokaudessa ja maksimivuorokausiannos on 3200 mg. ▶

Lähteet:

Duodecim lääketietokanta. Haettu 28.1.2025. www.terveysportti.fi
Johnson K, Worbe Y, Foote K, Butson C, Gunduz A, Okun M: Tourette syndrome: clinical features, pathophysiology and treatment. *Lancet Neurol* 22(2): 147-158, 2023
Leivonen S, Sourander A, Voutilainen A, Leppämäki S: Touretten oireyhtymä - monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidon tarve. *Duodecim* 131:1058-642, 2015
Mielen terveysalo: Touretten oireyhtymä. Haettu 28.1.2025. www.mielen terveysalo.fi
Serenase 1 mg tabletit, 10 mg tabletit. Pakkausseloste. Essential Pharma 2024
Suviola P: Nuoren tytön kuukautiskivut. *Duodecim* 133; (3): 285-91, 2017.
Xu W, Zhang C, Deeb W ym.: Deep brain stimulation for Tourette's syndrome. *Transl Neurodegener* 9:4, 2020

ASIAKKAALLE KERROTTAVAT ASIAT

1

Haloperidoli voi aiheuttaa kiihtyneisyyden tunnetta, joten kyseessä ei todennäköisesti ole uusi tic-oire, vaan mahdollisesti lääkityksen haittavaikutus. Tarvittaessa tulee ottaa yhteyttä lääkäriin.

2

Haloperidoli voi aiheuttaa myös kuukautishäiriöitä, kuten kuukautisten pois jäämistä tai pitkäkestoisia kivuliaita kuukautisia.

3

Haloperidolilla on kohtalainen vaikutus ajokykyyn ja koneiden käyttöön.

4

Mahdollisesta lääkityksen muuttamisesta tai lopetuksesta (asteittain) tulee sopia lääkärin kanssa.

5

Kahta eri tulehduskipulääkettä ei pidä käyttää samanaikaisesti. Kerrotaan maksimiannostus. Vatsaoireiden välttämiseksi voi suositella ottamaan ibuprofeenin ruokailun yhteydessä.

6

Ibuprofeenin käyttö on hyvä aloittaa heti oireiden alkaessa tai 1–2 vuorokautta ennen kuukautisten alkamista. Hoitoa jatketaan, kunnes kipu loppuu.